

Ohlédnutí za sto lety českého divadla

JAN HRUŠÍNSKÝ

FOTO ARCHIV DIVADLA NA JEZERCE

Počkal jsem, až maminka dohraje – a pak jsem přišel na svět. Byl rok 1920 a právě se narodil Rudolf Hrušínský. Mnoho svátků jsem prožil v rodině svého dědečka Budínského-Červíčka. Měly podivné kouzlo a podivnou, zvláštní vůni. Vůni maličkých divadelních sálů v zasněžených vesničkách, vůni petrolejového vaříče mé babičky, na němž dokázala vykouzlit štedrovecerní večeri pro celou divadelní společnost, vůni divadelních kostýmů a kulís. A také vůni venkovských lidí, kteří měli úctu k naší práci a přícházeli

do divadla v jedné černých šatech, které oblékali pouze do kostela a potom – naposledy – do rakve. Vážili si nás a my jsme si vážili jich.

Pokora a úcta. Nechybí nám obojí? Dne 11. září 1937 píše E. F. Burian členu Osvobozeného divadla a otci sedmnáctiletého Rudolfa: *Vážený pane Hrušínský, nabízím Vám přátelskou ruku k výchově Vašeho syna, a chcete-li přinést tu obět pro jeho uměleckou budoucnost, že ho nebudete zadávat do kýčů pro hmotný zájem, slibuji Vám, že se o jeho talent postarám tak, aby se vyvinul do té největší šíře.* Burianovu radu si tatínek Rudolfa našťěstí k srdci nevzal, a tak dnes můžeme sledovat jeho více než 250 filmových a televizních rolí. Přesto se stal členem D38. Když Buriana zatkl gestapo, Děčko skončilo, stejně jako před ním Osvobozené. Rudolfa Böhma-Hrušínského přijal Vlasta Burian, jeho syna Vinohradské divadlo. Tam došlo na lámání chleba v roce 1950, kdy se Vinohradské měnilo na Divadlo čs. armády. Mnozí nechťeli v armádním zůstat a následovali Otu Ornesta do Komorního divadla. Vytvořilo se společenství, které bychom mohli přirovnat k dobře sešranému orchestru. S režiséry Ornestem a Macháčkem, kolegy Kemrem, Benešem, Lukavským, Marvanem, Medřickou, Kačírkovou, Voskou, Bohdanovou, Rosůlkovou a dalšími. Rudolf často režíroval a na jeho Obchodníka s deštěm s Medřickou a Lukavským se stály nekonečné fronty. Mezitím se šéfem činohry v Národním divadle stal Otomar Krejča a navzdory době se rozhodl dělat moderní divadlo. Ornestovi postupně odvedl Macháčka, Marvana, Lukavského, Medřickou, Hrušínského, Bohdanovou a Kemra. Rudolf zkoušel s Krejčou a hereckými partnery mu byli Lukavský, Vášová, Dostalová, Pivec, Höger, Scheinpflugová, Záhorský, Fabianová, Munzar, Tomášová, Tříška, Holíšová, Pešek a další. Co jméno, to pojem. Scénograf Svoboda, kostýmy Trnka, přátelství s Hrubínem, Topolem, Radokem, Pleskotem, Macháčkem a Krejčou. Schisgall, Dürenmatt, Miller, Giradoux... Nabídka od Krejči do Divadla za branou. Jenže Národní bylo tenkrát pro herce vrcholem kariéry. Když na jevišti stáli Hrušínský s Medřickou, měli diváci fascinující dojem, že jeviště je plné. Dva tisíce slov, krátké nadechnutí a tanky. Rusové, normalizace, v Národním Kočí, Švorc, Mixa, Plachá a podobní. *A teď budeme hrát my!* Autentický citát bratra Jiříny Švorcové poté, co se v ředitelně usadil Kočí. Perzekuce Högera, Hrušínského, Medřické, Fabianové a dalších. *Spalovači, peněz máš dost, už si neškrtněš!* Anonym.

Činohra dostala ránu, ze které se dodnes nevzpamatovala. Celý národ se z ní nevzpamatoval. Charta. Anticharta. Je to v nás jako v koze. Závist a udařáctví, loupeže, neúcta k lidem a lži. Je to tu zas. *Komedianti, táhněte makat!* Anonym. *Do polí a továren – povaleče z kavárny!* Pražská kavárna! Virus. Zákaz kultury na celém území Čech a Moravy. *Nikdy nepodpořím lidi, kteří si z kultury udělali byznys!* Ministerstvo kultury tu není od toho, aby financovalo ušlé zisky! Pan ministr neví, co je tržba a co zisk. V Rakousku i Německu je podpora malým a středním podnikatelům taková, že všichni ve službách, kultuře, gastronomii atd. dostávají 80 % tržeb, které měli ve stejném období před zákazem. Co by řekl Rudolf Hrušínský zákazu kultury? Zažil ho jen za protektorátu. Co by řekli Voskovec a Werich, Oldřich Nový i Burianové tomu, že jejich divadla nebyla kulturou, ale kreativním průmyslem? Co by všichni ti Honzlové, Frejkové a Radokové říkali tomu, že kultura není kulturou, ale volnočasovou aktivitou? A co tomu říkáte vy?